

УДК 81'38:801.81(73):159.954.3(045)

Сташко Г. І.

ОБРАЗ МАТЕРІ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПІСЕННОМУ ФОЛЬКЛОРІ: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТИ

У статті розглянуто лінгвостилістичні засоби створення образу матері в американській фольклорній пісні та окреслено їх функції. Виокремлено засоби стилістичної фонетики, стилістичного синтаксису та стилістичної семасіології, які оптимально формують жіночі образи та відповідну почуттєву базу у слухача пісенного тексту. Проаналізовано лінгвокультурний аспект, а саме участь мелодії та вертикального контексту в додаткових акцентах реалізації образу матері.
Ключові слова: пісенний фольклор, образ матері, американська культура, лінгвостилістичні засоби, лінгвокультурний аспект.

Сташко Г.И. Образ матери в американском песенном фольклоре: лингвостилистический и лингвокультурный аспекты). – Статья.

В статье рассмотрены лингвостилистические средства создания образа матери в американской фольклорной песни и очерчены их функции. Выделены средства стилистической фонетики, стилистического синтаксиса и стилистической семасиологии, которые оптимально формируют женские образы и соответствующую чувственную базу у слушателя песенного текста. Проанализирован лингвокультурный аспект, а именно участие мелодии и вертикального контекста в дополнительных акцентах реализации образа матери.

Ключевые слова: песенный фольклор, образ матери, американская культура, лингвостилистические средства, лингвокультурный аспект.

Stashko H.I. The image of the mother in American song folklore: linguostylistic and linguocultural aspects). – Article.

The article describes the linguostylistic means of creating mother images in American folk songs. In this respect, the means of stylistic phonetics, stylistic syntax and stylistic semasiology that help optimally create the images of the mother are defined. Their functions are analyzed. The research results prove that these stylistic means when accompanied by music and enriched with important historical, social and cultural issues profoundly modify relevant spiritual stance of a song text listener.

Key words: song folklore, mother image, American culture, linguostylistic means, linguocultural aspect.

Фольклорні пісенні тексти є стилістично насиченими і тому стають предметом досліджень мовознавців задля пізнання та систематизації емоційно-експресивного змісту народного слова. Народна поезія, яка одночасно існує в десятках локальних версій і лінгвістично та музично оформлена залежно від географічних, культурних, історичних і лінгвістичних факторів, дає оптимальну та чесну версію образу матері. Американський пісенний фольклор (далі – АПФ) – це спосіб передачі інформації між поколіннями. На наш погляд, його доцільно трактувати за допомогою численних лінгвістичних засобів, на які багата англійська мова. Лінгвокультурний аспект, представлений вертикальним контекстом та мелодійним компонентом, допоможе встановити мовні закономірності побудови образу матері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що гендерна проблематика у фольклорі є популярною серед лінгвістів. Жіночі образи в американському фольклорі привертала увагу як зарубіжних (R.A. Jordan, S.J. Kalcik, L. Kerschen, K.M. McAndrews, C.C. Asiryan), так і українських дослідників (А.С. Птушка, О.В. Ткачик). Жіночі образи в АПФ є предметом дослідження М.Е. Brown, С.Р. Farrer, С.С. Асірян, В.А. Дмитренко, Н.І. Панащенко, Л.В. Сазанович, Г.І. Сташко, проте образ матері в американській фольклорній пісні практично не досліджений. Поясненням такого стану є незначна кількість пісенного матеріалу з відповідними образами, певні історичні та культурні чинники, які ми визначили в процесі дослідження.

Тема образності, проаналізована з позицій лінгвістики та фольклору, залишається актуальною довгий час, адже літературна мова включає в себе фольклор як органічний та невід'ємний компонент. Жіночі образи доцільно розглядати у фольклорі загалом і у фольклорних піснях зокрема, де народ сукупно вивів героїв та антигероїв епох, культур і звичаїв. Зокрема, образ матері є показником ставлення суспільства та сім'ї до жінки, її ролі у формуванні суспільно-етичних норм життя.

Метою статті є аналіз лінгвостилістичних засобів створення образу матері в американських фольклорних пісенних текстах з урахуванням лінгвокультурного аспекту. Для нашого дослідження під лінгвостилістичними ми розуміємо засоби стилістичної фонетики, стилістичного синтаксису та стилістичної семасіології, а вертикальний контекст та мелодійний компонент складають лінгвокультурний аспект.

Загальноприйнято в усіх без перебільшень етносах, що мати є духовним наставником та осередком любові, терпіння та ніжності. Таке уявлення підкріплене відповідним набором фактів у літературі, історії, фольклорі та культурі. АПФ має широку палітру жіночих образів, серед яких, безумовно, знаковим є образ матері. Проте він напрочуд мало представлений. Так, проаналізувавши вибірку зі 100 пісень, ми виокремили лише 8 з образом матері. З них чотири колицькі ("Mighty Lak' a Rose", "All the Pretty Little Horses", "Hush Little Baby", "Cradle Song"), одна маршова ("Just

Before the Battle Mother”) і три пісні про любов і повагу до матері (“Mary’s Grand Old Name”, “A Boy’s Best Friend Is His Mother”, “I Want a Girl – Just Like the Girl that Married Dear Old Dad”).

Слід також зазначити, що матеріалом дослідження стали не лише традиційні, а й авторські пісні. Дослідження Н.І. Панасенко доводять, що в АПФ авторська пісня вважається «народною» за умови, що вона зберігає свою популярність протягом віків [4, с. 169]. Авторські пісні широко представлені у збірках АПФ, їх переспівують відомі виконавці, а їх простота та впізнаваність сприяють присвоєнню їм статусу народних [6, с. 133]. Ці факти дозволяють нам не лише використати авторські пісні як матеріал дослідження, але й зробити компаративний аналіз цих двох пластів з позицій лінгвістики, музики та історії.

Отже, одним з яскравих прикладів фольклорної пісні з образом матері є колискова “All the Pretty Little Horses”, а прикладом авторської пісні – “Just Before the Battle, Mother”. Обидві пісні датуються серединою 19-го століття.

Вертикальний контекст має важливе значення для розуміння історичних передумов створення образу матері. Африканське коріння колискової [12, с. 17] пояснюється тим фактом, що багато африканських жінок було перевезено в якості рабів, вони доглядали за дітьми заможних колонізаторів з Європи та співали їм колискові. Ці пісні вирізняються стриманою низькою тональністю та повільним темпом, які створюють дитині комфортні умови для сну. Образ матері в них не має прямих описів, проте він настільки чітко з’являється при перших рядках колискової, що лише розгорнутий лінгвостилістичний аналіз пісенного тексту з урахуванням лінгвокультурного аспекту допоможуть довести алгоритм створення вказаного образу.

Пісня авторства George F. Root “Just Before the Battle, Mother” з’явилася в 1862 [9, с. 108]. Проаналізувавши історичні події в Америці, що передували появі пісень патріотичного характеру, такі як Громадянська війна (1861–1865) та війни поза межами США за участі американців (війна з Великобританією (1812–1814), американо-мексиканська війна (1846–1848) [1; 3]), допускаємо їх зв’язок з АПФ, адже відомо, що фольклор відображає критичні суспільні настрої та реакцію простих людей на історичні події. Більш того, війни принесли невимовну біль матерям, і саме в ці роки матір вперше стає об’єктом звернення; її образ хоч і другорядний, але насичений та душевно-пронизливий [5, с. 70].

Для початку лінгвостилістичного аналізу звернемося до засобів *стилістичної фонетики*, в арсеналі якої є *рима, ритм, алітерація, асонанс та ономапонія*. У колисковій образ матері, яка співає пісню, підкреслює проста жіноча *рима* з наголосом на передостанньому складі в кінці кожного куплету:

Lies a poor little lamby,

Poor little thing is crying ‘Mammy’.

Пісня “Just Before the Battle, Mother” – у чоловічому виконанні, де син звертається до матері в критичний момент свого життя. Він допускає, що це його останні думки перед фатальним боєм. Все змішалось: добро і зло, життя та смерть, мати та ворог, любов та відчай. На підтвердження цьому перехресна рима змінюється з жіночої (парокситонної) в парних рядках на чоловічу (окситонну) в непарних (Ж-Ч-Ж-Ч) в приспіві, саме в такому порядку змінюються події в пісні: звернення до матері, за яким слідує розповідь про наступний бій, смерть, ворога:

Farewell, mother; you may never

Press me to your heart again,

But, oh, you’ll not forget me, mother;

If I’m numbered with the slain.

В куплетах рима винятково проста чоловіча та присутня в непарних рядках, тоді як в парних функцію рими бере на себе ритм, наприклад:

Just before the battle, mother,

I am thinking most of you,

While upon the field we’re watching

With the enemy in view.

Пісня авторська, тому багата на *дисонанс*, завдяки якому парні рядки при більш детальному аналізі характеризується неточною римою (*never – mother; mother – banner*), тоді коли в парних рима точна. Переважає неграматична рима, вона змістовна та не надто вишукана, загалом притаманна авторам 19-го століття, коли панувала епоха модернізму. Цей період характеризується тяжінням до зображення асоціальної особистості, фаталістичності та іронії [10], що чітко проглядається в тексті пісні.

Ритм обох пісень віршований, рівномірний та підсилений римою. Крім того, у колисковій він спадаючий, що додає милозвучності та створює затишок і спокій. У деяких куплетах ритм функціонує як рима:

Hush-a-bye, don’t you cry

Go to sleepy little baby. (2 times)

When you wake you shall have

All the pretty little horses. (2 times)

Ритм у пісні “Just Before the Battle, Mother” створює відчуття порядку та завершеності, син ніби ставить умовну крапку на кожному видихові. Монотонність змінюється чеканною милозвучністю на приспівах, де є перехресна рима. Одночасно дисонанс, що замінює риму в деяких випадках, вносить різнозвуччя та упорядковану хаотичність.

Присутність *асонансу* різна. В обох піснях переважають звуки /i:/ та /i/, що за правилами поетичної фоніки передають спокій, ніжність, кохання [8, с. 184] та більш притаманні жінкам. Колискова насичена представленими звуками (*sleepy little baby, pretty little horses, little lamby, little thing*

is crying 'Mammy'), які стають «молитовними», підсилені палатальним /l/ [2, с. 142], як і сам образ матері. Дифтонги /aI/ та /eI/ у кінці рядка створюють заколисуючий ритм: *Hush-a-bye – Don't you cry; Blacks and bays – Dapples and greys; Bees and butterflies – Flitting round his eyes*. Цей ритм також проглядається в рядках, насичених /l/, що близьке до «ла-ла-ла»: *all the sleepy little horses; lies a poor little lamby*.

В авторській пісні асонанс нечисельний, здебільшого у вищеописаних непарних рядках з римотворчою функцією. У кількох прикінцевих рядках звуки /i:/ та /l/ (*Some will sleep beneath the sod. With the enemy in view*) повторюються, чергуючись. Згідно з Н.С. Ференц [8, с. 184], звук /i:/ передає не лише спокій та ніжність, але й в окремих випадках переляк, що читається і в прикладах **алітерації**. Пісенний текст насичений дзвінками приголосними звуками /b/ (*battle, brave, banner, bugles, nobly*), /ð/ (*mother, with*), /r/ (*perish, right, cruel, traitor, freedom*), /g/ (*god, give, forget, signal*), які надихають на різкі дії. За Д. Кристалом [10], короткі голосні є різкими, некрасивими та уривчастими. Саме такі звуки спостерігаються в словах, пов'язаних з війною та печаллю, наприклад *forget, cruel, kill, signal, cry*. Тобто, як бачимо, чіткої алітерації не просліджується, проте саме цей факт і вказує на хаотичність, нестабільність, біль, невизначеність, що характеризує душевний стан як сина, так і матері. Образ матері вимальовується нечіткий, ніби пульсуючий, то зникає, то з'являється знову. Пряме звернення до матері на початку кожного куплету налаштовує на м'якість, любов до матері. Це підтверджується вживанням м'яких сонорних /m/, /n/, /l/ в рядках зі звертанням:

*Oh, I long to see you, mother,
And the loving ones at home,
But I'll never leave our banner,
Till in honor I can come.*

Пісня "All the Pretty Little Horses" також багата на алітерацію, де переважають м'які сонорні /m/, /n/, /l/ (*mammy, lamby, little*), які визначені як «добрі» звуки [2; 7]. Вони додають ніжних, протяжних та м'яких «жіночих» ноток до образу матері. У цій пісні як звернення матері до дитини (*sleepy little baby; go to sleep my little baby*), так і пряма мова дитини (*mammy*) насичені саме такими звуками.

Є доречним і вживання **ономатопеї**: у колисковій звуконаслідувальне слово *hush* діє заспокоїливо, а слова *hark* та *swell* в пісні "Just Before the Battle, Mother" описують звуки поля битви.

Підсумовуючи результати фонетичного аналізу, можемо стверджувати, що образ матері описує її лагідний характер, любов і взаємні почуття з боку дитини незалежно від жанру пісні. Додаткові фонетичні штрихи бекграунду розставляють на свої місця тимчасові почуття, такі як, наприклад,

ніжні почуття з боку сина в скрутну для нього хвилину, коли в його житті домінують страх, хаос і невизначеність.

Стилістичний синтаксис (повтор та його різновиди, **асиндетон**, **інверсія**, **еліпсис**, **емфатичні конструкції**, **парцеляція**, **відокремлення** та ін.) представлений вибірково та є дзеркальним для цих пісень. У колисковій **простий повтор** в кінці 1, 2, 3 та 6-го куплетів (*All the pretty little horses*) забезпечує логічність [11, с. 211], ясність думки [7, с. 144] і виконує експресивну функцію підсилення та градації. Речення здебільшого короткі, ритмічні, по два в рядку, перше та третє коротші, ніж друге та четверте. Це створює образ «гойдалки», або «маятника Ньютона», де перший енергійніший рядок «відштовхує» другий рядок, що вповільнюється. У свою чергу, «гойдалка» перепадає відлуння психологічного та фізичного стану матері. Вона швидше знесилена та сумна, ніж бадьора та весела. Це припущення підтверджує вертикальний контекст. Звертаючись до історичних даних [3], наведених вище, можна зрозуміти, що ця колискова виникла в Америці, коли африканські рабині співали її для дитини свого власника. За своїми дітьми рабині не мали права доглядати: відразу після народження їх розлучали, щоб служниця могла весь час проводити з дітьми власника.

Повтор у пісні "Just Before the Battle, Mother" не представлений зовсім з причини авторського походження пісні, повтор більш притаманний суто фольклорним текстам. Проте схожу роль відіграє звертання до матері (5 разів, 2 рази включно в приспіві). Воно просте, складається лише з одного слова *mother*. Указана простота чітко змальовує ситуацію: часу немає на сентименти, проте мати є єдиним вірним та надійним другом і в горі, і в радості. **Полісиндетон** також відсутній. Ймовірною причиною можемо вважати риму. Адже відомо, що полісиндетон присутній лише в куплетах без рими і виконує римотворчу функцію [7, с. 147], що підтверджується в пісні "All the Pretty Little Horses", де цей засіб присутній лише в куплетах без рими: це урівноважує всі куплети та жіночий образ зокрема (*blacks and bays, dapples and greys*). Складається стійке враження, що це врівноважена, поміркована жінка середнього чи зрілого віку.

Натомість **інверсія** притаманна обом пісням і надає додаткового емоційного забарвлення. У колисковій виникає асоціація життя «навиворіт» у контрасті з реаліями, де «ввиворіт» є кращим, спокійнішим, привабливішим: *don't you cry; way down yonder in the meadow lies a poor little lamby; in your dreams you shall ride*. До образу матері додаються нотки мрійниці, жінка сподівається на краще життя для своєї дитини. Повертаючись до вертикального контексту, стає зрозуміло, що жінка-рабиня співає колискову для дитини рабовласника, проте звертається в пісні до свого малюка,

що пояснює синтаксично доведений сум матері. В авторській пісні випадки інверсії присутні саме в описах поля битви та самої війни. Отже, ця жахлива сцена лінгвістично виділена, і це впливає не лише на сприйняття всієї пісні як протесту, але й вказує на загострені відчуття головних героїв (*comrades brave are 'round me lying; till in honor I can come; their cruel words we know*). Образ матері постає в нашій уяві як такої жінки, що має сильний духовний зв'язок із сином, поважає, розуміє його на відстані та хвилюється за сина. Проте жінка-мати надзвичайно стримана, хоча в душі, можливо, їй хочеться кричати на весь світ від болю.

Засоби **стилістичної семасіології** (**метафора**, **метонімія** та їх різновиди, **гіпербола**, **антитеза** та ін.) також по-різному представлені. Більш поширені епітет чи гіпербола, типові для фольклорної пісні, тоді як авторська «прикрашена» складними для простої мови евфемізмами чи антитезою. Отже, розглянемо спочатку ті засоби, які присутні в обох піснях. Зокрема, **енімети** (*poor lamby, dapple horse*) у пісні “All the Pretty Little Horses” мати використовує для зображення «світу мрій». Ні матір, ні малюка вони прямо не описують, проте натякають на політ фантазії та мрій невільної жінки. Вона порівнює свого малюка, який далеко, з маленькою бідною овечкою на далекому лузі, а дитина її власника, що поряд, може мати все, що забажає, «всіх конячок». Однак ми не зафіксували інших прикладів епітету, що є неприйнятним для фольклорних пісень. Проте ця особливість та інші, наведені нижче, лише додають сумних фарб до зображення безвихідності життя цієї жінки. Епітети (*brave comrades, cruel words*) також нечисельні в пісні “Just Before the Battle, Mother”. Про що це говорить? Цей факт підтверджує відсутність сентиментів, тому що на війні все чітко, реалістично. Якщо звернемося до вертикального контексту, то знову знайдемо підтвердження такому опису: твір написано в 1862 році в епоху модернізму, яка передбачала реалістичність змальовування подій і сцен. Як це стосується образу матері? Лінгвістично вона на другому плані, тому відсутність якихось маркерів підсилює присутність її образу. Ми свідчимо більший акцент на маркерах війни і розуміємо, що мати – це дзеркальна протилежність. І чим яскравіше описані жахиття, тим голосніше «кричить» мамине серце. Схожу функцію підсилення образу матері виконує **гіпербола**. У колисковій вона (*When you wake you shall have all the pretty little horses; Blacks and bays, dapples and greys, all the pretty little horses*) акцентована **зевгмою** (*When you wake you shall have cake and all the pretty little horses*) при описі чужого малюка, підкреслює різницю між багатими та бідними. Ця різниця така велика, що будь-яка додаткова перевага заможних викликає скоріше зневірену посмішку.

Пряма мова сина в творі “Just Before the Battle, Mother” має подвійну гіперболу, яка описує одне й те ж саме, тільки в різних куплетах (*I'll never leave our banner, till in honor I can come* та *Oh, yes, we'll rally 'round the standard, or we'll perish nobly there*). Для солдата обов'язком є чесна перемога, збереження прапора з честю, навіть якщо це дається ціною життя. Ця думка має запам'ятатися кожному, хто є ворогом, тому і тут присутня гіпербола (*Tell the traitors all around you*). На фоні гіперважливості честі та доблесті образ матері отримує штрихи відчуття безвихідності її становища та одночасної гордості за сина. Достойний син у достойної матері. А чи варті ці всі чесноти життя, можливо, єдиного сина? У слухача мимоволі з'являється співчуття й ефект присутності одночасно на полі бою та вдома біля матері. Таке роздвоєння реальності також показано **метафорою**, яка в епоху модернізму стає засобом опису культу волі, надлюдини та утопічних ідей життєвого ладу [8, с. 357]. **Персоніфікація** (*Now, may God protect us, mother, as He ever does the right* та *Hear the “Battle-Cry of Freedom”, how it swells upon the air*) як вид метафори збільшує значення певних аспектів для солдата та має функцію звеличування. Бог та бойова пісня є єдиними вершителями його долі в підвищеній небезпеці. Доречним тут є **евфемізм** (*sleep beneath the sod*), він пом'якшує та облагороджує поняття «смерть». Вищезазначені «елементи» образу матері підтверджує **антитеза** на рівні пісенного тексту, що полягає в протиставленні думок про матір, дім і Бога та думок про війни та поля бою, у протиставленні добра та зла:

Just before the battle, mother, I am thinking most of you,

*While upon the field we're watching with the enemy in view.
Oh, I long to see you, mother, and the loving ones at home,
But I'll never leave our banner, till in honor I can come.*

За О.М. Мороховським, «антитезне протиставлення частіше всього зустрічається в безполучникових реченнях або в складносурядних реченнях зі сполучником *but* <...> і має функцію контрастного протиставлення референтів і ритмічну організацію висловлювання» [7, с. 193]. Як бачимо, антитеза гармонійно вплітається в загальну картину образів та описаних подій і підсилює їх.

Для підтвердження отриманих результатів доречно розглянути окремі дані **музичного аналізу**. Мелодія колискової “All the Pretty Little Horses” починається з чистої квінти з подальшим відчуттям пустоти, замість кульмінації вона ковзає вниз, ніби «зітхання». Акцент падає на безвихідь, безрезультатні спроби вирватися з замкнутого простору. Сум підкреслено мажорним акордом, який несподівано звучить мінорно на словах *blacks* та *bays*, тут мелодія корелює з описом гарних конячок для заможної дитини, де лінгвістично гіпербола та зевгма транслюють зневіру.

Пісня “Just Before the Battle, Mother” написана в маршовому жанрі, який підсилює ритм. Пом’якшення синкопами дає короткі паузи, проте вони лише збільшують напруження та провокують дисонанс, чим привертається увага до тих слів, на яких припиняється розвиток мелодії. Музичний аналіз повністю збігається з лінгвістичним на точках звернення сина до матері. Музично приспів є копією 1-го та 2-го рядків першого куплету. Фонетично вкраплена ніжність шляхом асонансу та алітерації підкріплена прискоренням темпу через те, що мелодія викладена більш дрібними тривалостями, ритм і метр збігаються. Тональність «сі б мажор» звучить більш лірично та трепетно через те, що на метричну пульсацію з четвертих тривалостей накладається мелодія з восьмих. Там, де лексично думки про матір та дім пов’язані з думками про Бога, у мелодії на слові *God* немає

паузи, чим підтверджується значимість і матері, і Бога, який ніби є одним з ангелів-охоронців, як-то мати, дім.

Зважаючи на викладене вище, **висновки** однозначні для обох пісень, де образ матері другорядний, проте позитивний в обох випадках. Головним чином образ формується через канал почуттів, що виникають під час ознайомлення з піснею, а не через пряму інтерпретацію лексики, яка подекуди вводить в оману. Музичні та фонетичні засоби збалансовують і додають те, що не можна сказати словами, роблять образ матері проникливим, чуттєвим. Загальна картина свідчить про правильність інтегрованого підходу до аналізу пісенних текстів. Оскільки образ матері – не єдиний жіночий образ, перспективними є подальші розвідки в цьому руслі, як-то образи дружини, сестри чи коханої.

Література

1. История США : в 4 т. / отв. ред. Н.Н. Болховитинов. – М. : Наука, 1983. – Т. 1. 1607–1877. – 1983. – 688 с.
2. Качуровський І.В. Фоніка / І.В. Качуровський. – Мюнхен : Український вільний університет, 1984. – 208 с.
3. Народ, да! Из американского фольклора / под ред. Н.В. Шерешевской, Т.Г. Голенпольского. – М. : Правда, 1983. – 480 с.
4. Панасенко Н.И. Культурологический подход к классификации американского песенного фольклора / Н.И. Панасенко, Я.Ф. Дмитриев // Вісник Луганського нац. пед. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2008. – № 24 (163). – С. 168–183.
5. Сташко Г.І. Еволюція жіночих образів в американському пісенному фольклорі / Г.І. Сташко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. – Одеса, 2014. – № 11. – С. 68–71.
6. Сташко Г.И. Особенности американской фольклорной песни / Г.И. Сташко // Научный результат. Серия «Вопросы теоретической и прикладной лингвистики». Сетевой научно-практический журнал. – Том 1. – 2014. – № 2. – С. 131–136.
7. Стилистика английского языка : [учеб. пособие]. / А.Н. Мороховский, О.П. Воробьева, Н.И. Лихошерст, З.В. Тимошенко. – К. : Высш. шк., 1991. – 272 с.
8. Ференц Н.С. Основи літературознавства : [навч. посібник] / Н.С. Ференц. – К. : Знання, 2011. – 431 с.
9. Appleby A. America's All-Time Favorite Songs / A. Appleby, J. Stone. – New York ; London ; Sydney : Amsco Publications, 1991. – 398 p.
10. Crystal D. The ugliest words / D. Crystal // Guardian Review. – 2009, 18 July. – P. 5.
11. Galperin I.R. Stylistics / I.R. Galperin. – М. : Higher School Publishing House, 1971. – 343 p.
12. Osman A.H. If you feel like singing. USIA / A.H. Osman, J. McConochie. – 1993. – 95 p.
13. Модернізм [Електронний ресурс]. – Режим доступу : uk.wikipedia.org/wiki/Модернізм.